

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ

Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій

Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

Андріана КОСТЕНКО

(підпис) (Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

_____ 2024р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»

зі спеціальності 231 «Соціальна робота»

освітньо-професійної програми «Соціальна робота»

на тему:

Організація надання соціальних послуг молодим сім'ям (на

прикладі соціального проєкту «Щаслива сім'я-основа

подружнього життя»

Здобувача (ки) групи СРз-01с Цюх Євгенії Валеріївни

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Євгенія ЦЮХ

Керівник доцент кафедри ППСТ, к.держ.упр., доцент Володимир СЕМЕНОВ

Суми – 2024

Анотація

Кваліфікаційна робота складається з: вступу, трьох розділів, додатку, рисунку та 4 таблиць, а також список використаної літератури налічує 35 джерел.

Тема є актуальною, адже забезпечення надання соціальних послуг конкретній особі чи сім'ї поряд з наданням соціальної допомоги, дозволяє досягати більш ефективних результатів роботи. Це пов'язано з тим, що послуги допомагають особі чи сім'ї відновити потенціал для працевлаштування, створення умов для виховання і догляду дітей, забезпечення належним чином соціально-побутових умов, набуті більшої самостійності у прийнятті рішень, вирішенні щоденних питань, тощо. Таким чином, завдяки наданим послугам, особа чи сім'я починає задовольняти свої потреби та потреби сім'ї, та перестає потребувати соціальної допомоги.

Буде створення соціального проекту, спрямованого на профілактику розлучень у молодих сім'ях. Метою такого проекту є зменшення кількості «легковажних» шлюбів та усвідомлення серед молодих людей серйозності та відповідальності у шлюбних відносинах.

Однією з конкретних цілей проекту є «зменшення кількості розлучень внаслідок успішної реалізації даної ініціативи».

Метою даного дослідження є реалізація та перевірка впливу соціального проекту «Щаслива сім'я - основа подружнього життя» для профілактики розлучень в молодих сім'ях та поліпшення їхнього соціального становища.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань використовувались різноманітні методи наукового дослідження. До теоретичних методів віднесено структурно-функціональний підхід, метод систематизації, діалектичний метод та системний підхід.

Ключові слова : «соціальні послуги», «соціальне проектування», «нормативно-правова база», «молода сім'я», «громадянський шлюб», «ранні розлучення», «молодіжна політика»,

Keywords: social services, social engineering, legal framework, young family, civil marriage, early divorces, youth policy.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ МОЛОДИМ СІМ'ЯМ	7
1.1. Стан наукової розробки надання соціальних послуг молодим сім'ям.....	7
1.2. Зміст понять «соціальна робота», «соціальні послуги», «сім'я», «молода сім'я», «сім'я з дітьми», «організація»	10
1.3. Принципи і методи дослідження організації надання соціальних послуг молодим сім'ям.....	15
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ МОЛОДИМ СІМ'ЯМ	20
2.1. Нормативно-правові засади організації надання соціальних послуг молодим сім'ям.....	20
2.2. Види та форми соціальних послуг для молодих сімей в Україні.....	23
2.3. Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді як учасник надання соціальних послуг молодим сім'ям.....	27
РОЗДІЛ 3. ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ МОЛОДИМ СІМ'ЯМ	32
3.1. Виявлення проблем та потенційних можливостей організації надання соціальних послуг	32
3.2. Теоретична складова вивчення проблеми подолання ранніх розлучень в молодих сім'ях.....	35
3.3. Соціальний проєкт профілактики розлучень в молодих сім'ях «Щаслива сім'я-основа подружнього життя».....	45
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	59
ДОДАТКИ.....	61

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сім'я є невід'ємною частиною суспільства та ключовим елементом забезпечення розвитку людини у різних цивілізаційних та культурних контекстах.

Стан інституту сім'ї відображає рівень соціальної стабільності й добробуту у суспільстві загалом, що є важливим показником стійкого майбутнього. Проте спостерігаються тривожні тенденції у послабленні сімейних зв'язків, зниженні готовності молоді формувати сім'ї, зростанні кількості розлучень та неповних сімей.

Молоді сім'ї особливо вразливі перед негативними зовнішніми впливами, такими як агресія проти України, примусова міграція, втрата місця проживання та роботи і т. д. Одними з найбільш актуальних проблем для молоді та молодих сімей є соціально-економічне забезпечення, освіта і професійна підготовка, зайнятість, охорона здоров'я та соціальне забезпечення.

У зв'язку з цим постає потреба в систематичній соціальній підтримці сімей, особливо молодих. Невід'ємною частиною цього є розробка та впровадження ефективних форм надання соціальних послуг молодим сім'ям. Важливою є спрямованість на пошук оптимальних способів надання допомоги у виборі кар'єрного шляху, отриманні освіти, покращенні кваліфікації, пошуку роботи та інших аспектів життєвого успіху для молодих сімей.

У проведенні кваліфікаційного дослідження були використані праці таких авторів як А. І. Антонов, Ю. А. Гаспарян, Е. Гідденс, Т. З. Зубков, Н. В. Тимошин, що досліджували різні аспекти форм і методів взаємодії з молодими сім'ями.

Крім цього, було проаналізовано роботи Л. Шнейдера, Е. Едемлера, В. Коваленка, Ю. Альошини, Т. Андреевої, які розкривали психологічні особливості становлення, розвитку та функціонування молоді сім'ї.

Актуальність дослідження полягає в тому, що незважаючи на наявність різноманітних програм та проектів з підтримки молодих сімей, існує потреба в систематизації та аналізі ефективних практик організації надання соціальних

послуг саме для цієї категорії населення.

Саме тому, **метою даного дослідження** є реалізація та перевірка впливу соціального проекту «Щаслива сім'я - основа подружнього життя» для профілактики розлучень в молодих сім'ях та поліпшення їхнього соціального становища.

Вивчення цього проекту дозволить визначити ключові аспекти успішної організації та реалізації соціальних послуг для молодих сімей, що в подальшому може сприяти покращенню підходів до підтримки сімейної добробуту та розвитку.

Для досягнення поставленої мети маємо вирішити такі **завдання**:

- дослідити стан наукової розробки надання соціальних послуг молодим сім'ям;

- з'ясувати зміст понять «соціальна робота», «соціальні послуги», «сім'я», «молода сім'я», «сім'я з дітьми», «організація»;

- розглянути принципи і методи дослідження організації надання соціальних послуг молодим сім'ям;

- охарактеризувати нормативно-правові засади організації надання соціальних послуг молодим сім'ям;

- дослідити види та форми соціальних послуг для молодих сімей в Україні;

- розглянути Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді як учасника надання соціальних послуг молодим сім'ям;

- виявити проблеми та потенційні можливості організації надання соціальних послуг;

- розглянути теоретичну складову вивчення проблеми подолання ранніх розлучень в молодих сім'ях;

- розглянути соціальний проект профілактики розлучень в молодих сім'ях «Щаслива сім'я-основа подружнього життя».

Об'єкт дослідження – соціальна послуга профілактики ранніх розлучень в молодих сім'ях.

Предмет дослідження – соціальний проект «Щаслива сім'я - основа

подружнього життя» як практики соціальної послуги профілактики з попередження розлучень та підтримку молодих сімей та поліпшення їхнього соціального становища.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань використовувались різноманітні методи наукового дослідження. До теоретичних методів віднесено структурно-функціональний підхід, метод систематизації, діалектичний метод та системний підхід.

Застосовувалися загальнонаукові методи, такі як аналіз та синтез, а також соціологічні підходи, що включали теоретичний аналіз та узагальнення матеріалів з наукових літературних джерел, а також системний аналіз.

Структура роботи: кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури.

Практичне значення дослідження полягає у виявленні та аналізі ефективних підходів та стратегій організації надання соціальних послуг молодим сім'ям. На конкретному прикладі соціального проекту «Щаслива сім'я-основа подружнього життя» досліджується його вплив на покращення якості життя молодих сімей та забезпечення їхнього стабільного розвитку.

Результати цього дослідження можуть бути корисними для соціальних служб, громадських організацій, установ соціального обслуговування та державних органів у сфері реалізації соціальної політики.

Вони можуть служити основою для удосконалення програм та проектів, спрямованих на підтримку молодих сімей, а також визначення ефективних інструментів та методів взаємодії з цією категорією населення. Такий підхід сприятиме створенню сприятливого середовища для розвитку сімейних цінностей, підтримки подружніх відносин та формування здорового соціального середовища для молодих сімей.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ МОЛОДИМ СІМ'ЯМ

1.1. Стан наукової розробки надання соціальних послуг молодим сім'ям

У сучасному світі питання надання соціальних послуг молодим сім'ям є одним із найбільш актуальних та важливих завдань для держав та суспільства в цілому. Молоді сім'ї - це майбутнє країни, а їхнє благополуччя і розвиток має пріоритетне значення для забезпечення стабільності та процвітання суспільства. Однак, попри загальну увагу до цієї проблеми, стан наукової розробки та реалізації соціальних послуг для молодих сімей залишається неоднозначним і потребує подальшого удосконалення та розвитку.

В основі розуміння та вирішення проблем молодих сімей лежить Загальна декларація прав людини, яка визначає право кожної людини на створення сім'ї та право на соціальний захист. Конвенції про захист прав людини, права дитини, права жінок та осіб з інвалідністю також стверджують принципи рівності, недискримінації та доступу до соціальних послуг для всіх членів суспільства. Ці міжнародні нормативні акти покладають на держави зобов'язання забезпечити належний рівень життя для всіх громадян, включаючи молоді сім'ї.

В Україні ця проблема врегульована рядом законодавчих актів, які визначають права та обов'язки держави щодо підтримки молодих сімей у важливих аспектах їхнього життя.

Закон України "Про зайнятість населення" встановлює механізми підтримки молодих сімей у сфері працевлаштування, надаючи їм можливість отримання професійної підготовки та підтримки при пошуку роботи. Закон "Про охорону дитинства" та "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків" визначають права дітей та жінок на соціальний захист і допомогу, що є важливим для молодих сімей, де має бути забезпечена рівність та допомога у вирішенні сімейних питань.

Законодавчі акти, такі як "Про попередження насильства в сім'ї" і "Про

соціальні послуги", забезпечують захист молодих сімей від насильства та надають можливість отримання різноманітних соціальних послуг, включаючи психологічну та юридичну допомогу.

Законодавча база також передбачає надання фінансової підтримки молодим сім'ям через різноманітні види державних допомог та пілг, зокрема, "Про державну допомогу сім'ям з дітьми", "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям" та інші. Це стимулює розвиток сімейного благополуччя та допомагає молодим сім'ям забезпечити належні умови для виховання та навчання своїх дітей.

На основі законодавчих актів України, надання соціальних послуг молодим сім'ям визнається державною пріоритетною задачею. Правова база забезпечує захист прав молодих сімей, надає їм доступ до різноманітних соціальних послуг і фінансову підтримку, що сприяє їхньому стабільному розвитку та зміцненню у суспільстві. Однак, для досягнення повноцінного соціального захисту молодих сімей необхідно постійно удосконалювати законодавство та розширювати доступ до соціальних послуг у всіх регіонах країни.

Однак, не дивлячись на існуючі законодавчі акти та міжнародні норми, реалізація соціальних послуг для молодих сімей зазнає численних викликів та перешкод. Нерівність доступу до освіти, охорони здоров'я, житла та праці, а також економічна нестабільність, безробіття та соціальні нерівності створюють складну ситуацію для багатьох молодих сімей. Крім того, брак належної інфраструктури та послуг у сільських районах часто ускладнює ситуацію та обмежує можливості молодих сімей отримати необхідну підтримку.

Для вирішення цих проблем потрібно зробити значні кроки у напрямку розвитку соціальної політики, спрямованої на підтримку молодих сімей. Це може включати в себе створення спеціалізованих програм та послуг, фінансову підтримку для молодих сімей, розвиток доступних житлових проектів та покращення якості освіти та медичних послуг. Крім того, важливо забезпечити рівний доступ до цих послуг для всіх груп населення та заборонити будь-яку форму дискримінації.

Молоду сім'ю, її особливості, проблеми та функції досліджують у різних наукових і соціальних дисциплінах, таких як психологія, соціологія, демографія та соціальна робота. Наприклад, Л. Шнейдер розглядав психологічні особливості виникнення, розвитку та функціонування молодих сімей, а також аналізував проблеми сімейних відносин і подружнього життя. Р. Федоренко досліджував психологічні особливості функціонування молодих сімей, визначав критичні періоди в їхньому розвитку та аналізував механізми психічного захисту і форми подолання подружньої кризи [12].

О. М. Цільмак та В. О. Лефтеров описали життєвий цикл сім'ї через його динамічні, змістовні та трансформаційні процеси. О. Бондарчук досліджувала психологічні механізми життєдіяльності сім'ї та її вплив на формування особистості дитини [14].

В. Кравець зосередився на проблемах дошлюбної підготовки учнівської молоді та реалізації гендерного підходу у вихованні. М. І. Мушкевич, Р. П. Федоренко, Л. І. Магдисюк та Т. І. Дучимінська спільно написали монографію, в якій досліджували сучасну молоду сім'ю з точки зору психологічного здоров'я, функціонально-рольової моделі, життєвого циклу родини та емоційних взаємин у шлюбі [8].

Увагу сім'ї приділили і соціологи. Серед них варто відзначити таких науковців, як Т. Медіна, яка провела значний обсяг досліджень з тем, таких як «Підготовка до подружнього життя в батьківській сім'ї», «Сексуальна функція молодих українських сімей: соціологічний підхід», «Роль молодих сімей у соціальній політиці держави», «Тенденції в розвитку сімейно-шлюбних зв'язків в Україні в умовах суспільних змін», і багато іншого [6].

Також варто згадати дослідження Лукашевича М., який досліджував сім'ю як соціальний феномен, інститут, організацію та малу соціальну групу, яка впливає на побутову та сімейну поведінку, а також на первинну соціалізацію особистості. При написанні цієї роботи були враховані результати наукових досліджень молодих сімей, представлені у монографії І. Звереві «Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю в Україні», а також у виданні

«Енциклопедія для фахівців соціальної сфери», підготовленому колективом авторів. Зокрема, важливими є наукові праці радянського періоду, такі як аналіз нестабільності шлюбу, виконаний А. Г. Харчовим [8].

Отже, узагальнюючи результати різних підходів до вивчення сім'ї, можна прийти до висновку, що сім'я, включаючи молоді сім'ї, може бути аналізована з різних наукових позицій, зокрема, з психології та соціології.

На нашу думку, для дослідження організації надання соціальних послуг молодим сім'ям найбільш корисними є дослідження з соціально-педагогічної та соціологічної перспектив.

Однак, з урахуванням комплексності проблеми, слід також враховувати економічні, соціально-управлінські, політичні та правові аспекти цієї діяльності. Таким чином, представлена робота враховує результати відповідних досліджень з різних наукових галузей.

1.2. Зміст понять «соціальна робота», «соціальні послуги», «сім'я», «молода сім'я», «сім'я з дітьми», «організація»

Важливі терміни для дослідження – «соціальна робота», «соціальні послуги», «сім'я», «молода сім'я», «сім'я з дітьми», «організація». Давайте розглянемо їхні визначення.

Поняття «соціальна робота» має різні тлумачення. Згідно з одним підходом, це «професійна діяльність, яка зосереджується на соціально-економічних, політичних та духовних аспектах життя суспільства» [4]. Однак, це визначення є дуже загальним і не відображає специфіку соціальної роботи. Інший підхід розглядає соціальну роботу як «соціальний інститут громадського контролю над девіацією та злочинністю» [6, с. 318]. Хоча громадський контроль є важливим аспектом соціальної роботи, це визначення недостатньо узагальнює всі аспекти цієї сфери. Інші визначення розглядають соціальну роботу як «діяльність, спрямовану на оптимізацію суб'єктивної ролі людей у всіх сферах суспільного життя» [7]. Однак, це визначення є занадто загальним, оскільки «оптимізація

суб'єктивної ролі людей» може включати різні форми соціальної активності, не лише соціальну роботу.

Узагальнюючи вищезазначене, можна зробити висновок, що різні підходи до визначення поняття «соціальна робота» мають свої переваги та обмеження. Для більш точного розуміння цього терміну, важливо розглядати його з різних перспектив та контекстів.

На наш погляд, більш конкретними є такі означення. Згідно з одним з них, соціальна робота представляє собою специфічну форму впливу, яка проводиться державними та недержавними структурами з метою підвищення соціального, культурного та матеріального рівня життя осіб, а також забезпечення індивідуальної допомоги людині, сім'ї або групі осіб. Інше визначення розглядає соціальну роботу як практичну професійну діяльність, спрямовану на надання допомоги та підтримки людям, які опинилися в складних життєвих обставинах.

Підводячи підсумок, ми можемо описати соціальну роботу як професійну діяльність, що базується на державних та недержавних методах впливу на індивідуумів та соціальні групи з метою поліпшення їхнього стану та підтримки в скрутних соціальних ситуаціях.

Щодо поняття «сім'я», дослідники досі не мають єдиного визначення. Тому ми розглянемо кілька з них.

Дійсно, існують різні підходи до розуміння сутності сім'ї. Згідно з інституційним підходом, сім'я представляє собою «соціальний інститут, обумовлений певними соціальними нормами, правами і обов'язками, які регулюють взаємовідносини між членами сім'ї, включаючи подружжя, батьків та дітей» [64]. Інший підхід розглядає сім'ю як «соціальну систему, яка поєднує в собі риси інституту та малої соціальної групи» [66, с. 337]. Деякі автори вважають, що сім'ю, перш за все, слід розглядати як «особливу соціальну групу, члени якої пов'язані між собою шлюбом або кровною спорідненістю» [16, с. 454]. Вони також визначають її як «малу соціальну групу осіб, яка базується на шлюбі та (або) спорідненості і функціонує на основі спільного побуту, взаємодії та взаємопідтримки» [17, с. 376].

Підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що сім'я представляє собою складний соціальний явище, яке можна досліджувати як соціальну підсистему та соціальний інститут одночасно. Водночас, вона формує особливу соціальну групу, що функціонує завдяки взаємодії та підтримці кожного із її членів, включаючи подружжя, дітей та інших родичів.

Іншим важливим терміном, що розглядається в нашому дослідженні, є поняття «молода сім'я». Статус «молодої» може бути визначений на основі віку обох партнерів, з урахуванням загальноприйнятого віку молоді.

Однак на практиці існують численні приклади шлюбів між людьми з різним віком: чоловік може бути значно старшим за дружину і навпаки. Таким чином, перехід пари до статусу «молодої сім'ї» може відбутися в різний час, що ускладнює класифікацію сім'ї як молодої.

Слід зазначити, що А. Губенко вважає, що основна складність визначення «молодої сім'ї» полягає в тому, що вік партнерів, які бажають одружитися, може бути дуже різним і не завжди відповідати загальноприйнятому віку молоді. Він вважає більш гуманним підхід у цьому питанні, враховуючи саме тривалість подружнього життя, і відносить до молодих сімей ті пари, які прожили разом принаймні 10 років. Інші дослідники пропонують різні тривалості: Т. Гурко визначає 3 роки, В. Лисенко – до 4 років, також І. Каткова та Б. Урланіс рекомендують віднести до молодих сімей ті, що перебувають в шлюбі до 5 років.

Л. Гордон та Є. Груздева визначають «молоду сім'ю» як подружжя, чий вік не перевищує 40 років.

Згідно з А. Антоновим, «молодою сім'єю» є та, де вік подружжя не перевищує 30 років, а тривалість їхнього спільного життя становить 5 років.

Важливо зазначити, що В. Зацепін розглядає молоду сім'ю за часовими рамками, обмежуючи її періодом до 3 років подружнього життя, яке він ділить на три етапи: перший етап, «сім'я молодят», завершується після «медового місяця»; другий етап, «молода сім'я», від «медового місяця» до початку вагітності дружини; третій етап, «сім'я, яка очікує дитину».

В. Постовий визначає «молоду сім'ю» як період у житті людини, що

характеризується значними змінами умов духовного спілкування двох людей, незалежно від їх віку, і акцентує увагу на формуванні матеріальної бази сім'ї, активному народженні дітей та освоєнні виховної функції.

Згідно зі словниковим визначенням «Сімейного виховання», «молода сім'я» - це подружжя з дітьми або без них, перший шлюб, термін спільного проживання не перевищує 5 років, а вік членів сім'ї не перевищує 30 років.

Додатково, в літературі можна зустріти визначення «молода сім'я» як «подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 30 років, або неповна сім'я, в якій вік матері (батька) становить менше 30 років» [12, с. 377].

Т. Алексеєнко вважає, що для визначення «молодої сім'ї» важливо враховувати такі фактори: 1) молодий вік подружжя; 2) наявність дітей; 3) обмежений сімейний та батьківський досвід. Це означає наявність дітей у віці до 5 років, до їхнього вступу до школи, оскільки саме з цього моменту починається новий етап соціалізації сім'ї. Таким чином, Т. Алексеєнко визначає «молоду сім'ю» як ту, що складається з подружжя, яке перебуває в першому шлюбі, має дитину дошкільного віку, а вік обох батьків не перевищує 30 років [13].

На нашу думку, найбільш обґрунтоване визначення поняття «молода сім'я» надається А. Капською. Вона визначає молоду сім'ю як «соціальну групу, в якій вік подружжя не перевищує 35 років; вони формуються на основі офіційного шлюбу або спільного проживання на основі взаємодовіри; здійснюють своє життя на основі спільного побуту, матеріально-економічної взаємодії, народження та виховання дітей» [64, с. 64].

Це визначення враховує кілька важливих аспектів. По-перше, воно відображає практику утворення молодих сімей без офіційної реєстрації шлюбу (так звані «громадянські шлюби»). Цей факт важливий для дослідників, оскільки ця форма відносин може виявитися не лише тимчасовим співжиттям, але й стабільною сімейною одиницею. По-друге, критерій віку подружжя заснований на офіційно визнаному життєвому циклі, що характеризує саме молодість: вік від 15 до 35 років [40]. Крім того, визначення А. Капської пояснює головну мету та функції молодої сім'ї в сучасному суспільстві.

Проаналізувавши поняття «молода сім'я», ми приходимо до висновку, що вона є соціальним інститутом первинної соціалізації особистості, і є необхідним, щоб ні один із партнерів не досягав 35-річного віку, щоб сім'ю вважали «молодою».

Для того, щоб групу людей можна було визнати організацією, вона повинна відповідати таким вимогам:

2. Вона повинна складатися не менше, ніж з двох осіб, які вважають себе частиною цієї групи.
3. Вона повинна мати спільну мету, бажаний кінцевий стан або результат, яку всі члени цієї групи приймають як загальну.
4. Вона повинна містити членів групи, які свідомо співпрацюють для досягнення спільної мети.

З огляду на вищевказане, можна зробити висновок, що люди створюють організацію для досягнення спільної мети. Без наявності загальної мети не виникає необхідності у створенні організації, тому що саме мета є ключовим елементом, необхідним для будь-якої організації [11].

Щодо визначення поняття «соціальні послуги», перш за все, слід звернутися до Закону України «Про соціальні послуги». Згідно з цим Законом, «соціальні послуги» охоплюють дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин (СЖО), подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які з ними стикаються. Це може включати надання допомоги одночасно одній або декільком особам або сім'ям.

У міжнародному контексті, організація ЮНІСЕФ розрізняє соціальні послуги на прості та комплексні. Прості послуги не вимагають постійної комплексної допомоги і зазвичай є короткотривалими та разовими. Натомість, комплексні послуги передбачають плановану і тривалу у часі допомогу, яка часто вимагає взаємодії фахівців, наприклад, соціальний супровід.

Додатково, поняття «соціальні послуги» використовується для опису комплексу заходів, що включають правову, економічну, психологічну, освітню, медичну, реабілітаційну та інші дії, спрямовані на підтримку окремих соціальних

груп або індивідів, що знаходяться в складних життєвих ситуаціях і потребують допомоги для поліпшення або відновлення свого життя, адаптації до суспільства та повернення до повноцінного існування [4, с. 168]. Зазначимо, що корисним буде також привести визначення поняття «складні життєві обставини (СЖО)»: це умови, які негативно впливають на життєдіяльність, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, і які особа або сім'я не можуть подолати самостійно [16].

1.3. Принципи і методи дослідження організації надання соціальних послуг молодим сім'ям

Організація наукового дослідження передбачає строге дотримання принципу об'єктивності, який є важливим науковим керівником, спрямовуючим нас на критичний аналіз інформації, що використовується, здатність оцінювати її відповідність реальності та мінімізувати будь-яку суб'єктивність. Найвищий рівень реалізації цього принципу полягає в виявленні закономірностей. У даному дослідженні ми маємо намір розкрити закономірні тенденції у розвитку системи організації соціальних послуг для молодих сімей.

Формування системи соціальної роботи з молодими сім'ями успішно реалізується за принципом єдності теорії та практики. Практика є критерієм істинності теоретичних положень, а теорія, яка не базується на практиці, є абстрактною. У свою чергу, практика, не спираючись на наукову теорію, може бути неефективною. Тому при організації дослідження формування системи соціальної роботи з молодими сім'ями важливо враховувати як досягнення теоретичних концепцій, так і досвід практичної роботи.

Ще одним методологічним принципом є принцип історизму, який дозволяє розуміти зв'язок між минулим, сучасним і майбутнім. У нашій роботі цей принцип має важливе значення, оскільки ми аналізуємо розвиток соціальної роботи з молодими сім'ями у минулому, її сучасний стан і визначаємо перспективи на майбутнє.

Рівно так само важливим є використання принципу системності під час проведення дослідження. Цей принцип базується на розгляді об'єктів дослідження як систем. До вимог цього принципу входить:

5. Виявлення залежностей кожного елемента від його ролі та функцій у системі з урахуванням того, що властивості цілого не обов'язково можна розглядати як просте додавання властивостей окремих елементів.
6. Аналіз впливу як окремих елементів, так і структури системи на її поведінку.
7. Дослідження механізмів взаємодії системи з її оточенням.
8. Розгляд ієрархічності системи та її складових.
9. Забезпечення всебічного багатоаспектного опису системи.
10. Розуміння системи як динамічної цілісності, що змінюється з часом.

Використання принципу системності дозволить розглянути молоду сім'ю як комплекс взаємопов'язаних елементів у досліджуваному контексті, визначити їх властивості та взаємозв'язки, виявити суперечності, порівняти отримані результати з очікуваними та розробити практичні рекомендації щодо підвищення ефективності дії.

Це надасть можливість отримати більш повне уявлення про сутність досліджуваної молодої сім'ї. Крім того, цей підхід передбачає розгляд соціальної роботи з молодими сім'ями як системи: виявлення значної кількості її елементів (хоча врахувати всі їх можливості неможливо і не потрібно), встановлення класифікації та впорядкування зв'язків між ними, а також виділення ключових зв'язків, які забезпечують об'єднання різних елементів у систему.

Важливою складовою реалізації принципу системності є використання структурно-функціонального підходу для визначення основних компонентів та функцій молодої сім'ї. Структура статично описує систему, тоді як функції визначають її динаміку.

Структуризація дозволяє виділити та описати складові системи, такі як елементи, підсистеми, компоненти, зв'язки, властивості, функції тощо. Застосування цього підходу допоможе розглянути молоду сім'ю як сукупність

взаємопов'язаних функцій, виконання яких необхідне для досягнення мети.

Для вирішення завдань і досягнення цілей використовувалися комбіновані методи дослідження: теоретичний та емпіричний. «Метод» (від грецького «metodos») розуміється як «шлях до чогось», тобто спосіб дослідження або дії, спрямований на досягнення певного результату.

Під час написання використовується історичний метод, який дозволяє вивчити розвиток явищ та подій у хронологічній послідовності, щоб з'ясувати їх зв'язки та закономірності розвитку.

Порівняльно-історичний метод дозволяє виявити та порівняти рівні розвитку явища та визначити тенденції розвитку. Застосування цих методів дозволить проаналізувати етапи розвитку молоді сім'ї.

У нашій роботі метод аналізу використовується як основний інструмент для осмислення наявної вітчизняної та зарубіжної філософської, юридичної, психологічної, соціально-педагогічної літератури, і є одним із ключових для розкриття стану розробки проблеми.

Аналіз полягає у розчленуванні об'єкта нашого дослідження, а саме - соціальної роботи з молодими сім'ями, на його складові частини з метою окремого їх вивчення.

Протиставляється методу аналізу метод синтезу, який об'єднує різні сторони та частини предмета в одне ціле. Синтез не є простим збором елементів, але представляє собою діалектичну єдність з виділенням сутності. Використання методу синтезу в нашій роботі відбувається при написанні висновків.

Інший важливий метод, що використовується під час написання кваліфікаційної роботи - метод узагальнення. Це процес формування загальних властивостей і ознак предметів. Загальне відображає схожі риси та ознаки, що характерні для кількох одиничних явищ або всіх предметів даного класу, тоді як одиничне виражає специфіку саме конкретного явища, його відмінність від інших.

Порівняння є ще одним важливим методом у дослідженні формування системи соціальної роботи з молодими сім'ями. Це пізнавальна операція, яка

лежить в основі висновків щодо схожості або відмінності об'єктів або різних ступенів розвитку того ж об'єкта.

За допомогою порівняння виявляються якісні та кількісні характеристики предметів. Найпростішим і важливим типом відносин, що виявляються під час порівняння, є відносини тотожності та відмінності.

Після розгляду теоретичних методів дослідження перейдемо до аналізу емпіричних. У нашому дослідженні щодо формування системи соціальної роботи з молодими сім'ями ми використовуємо метод спостереження. Його значення і цінність полягають у тому, що він дозволяє отримувати матеріал безпосередньо з реального життя, спостерігаючи за процесом здійснення соціальної роботи з молодими сім'ями.

Цей метод є одним із емпіричних методів дослідження, що ґрунтується на чуттєвому сприйнятті явищ або досліджуваного предмета. Він передбачає систематичне та цілеспрямоване спостереження, фіксацію явищ з метою вивчення їх специфіки під певними умовами, аналізу та використання у практичній діяльності.

Під час використання наукового спостереження ми дотримуємося таких правил і вимог: визначення кола досліджуваних фактів та їх спостереження, вибір способу спостереження, складання плану та програми дослідження, направленість спостереження на істотні явища, об'єктивна та точна реєстрація фактів, формулювання висновків, ведення журналу спостережень та реєстрації подій.

Отже, після розгляду методологічних аспектів дослідження формування системи соціальної роботи з молодими сім'ями ми переходимо до висновків.

Аналізуючи принципи та методи дослідження проблеми надання соціальних послуг молодим сім'ям, ми визначили важливість загальнонаукових принципів, таких як єдність теорії та практики, історизм, системність та об'єктивність.

Методи, які були використані в нашій роботі, включають історичний, порівняльно-історичний, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення,

порівняння. Для емпіричного дослідження планується використання методу спостереження.

Для вивчення організації надання соціальних послуг молодим сім'ям найкраще підходять дослідження у сферах соціально-педагогічної та соціологічної орієнтацій. Проте, враховуючи комплексність проблеми, також необхідно враховувати економічні, соціально-управлінські, політичні та правові аспекти цієї діяльності.

Після аналізу понять «організація» та «соціальні послуги», можна узагальнити їх для створення визначення «організація надання соціальних послуг» як процесу, спрямованого на координацію роботи індивідуальних і колективних учасників, що надають різноманітні правові, економічні, психологічні, освітні, медичні та реабілітаційні послуги відповідно до потреб відповідної категорії клієнтів.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ МОЛОДИМ СІМ'ЯМ

2.1. Нормативно-правові засади організації надання соціальних послуг молодим сім'ям

Основним законодавчим документом, що визначає рамки регулювання надання соціальних послуг в Україні, є Конституція України. Відповідно до Конституції та в рамках відповідної стратегії соціальної політики, було прийнято ряд законів, нормативно-правових актів та ратифіковано міжнародні договори з питань надання соціальних послуг, на дотримання яких надана згода Верховною Радою України.

Конституція України, як Основний Закон країни, гарантує основні права громадян України, включаючи право на належний соціальний захист. Згідно зі статтею 46, громадяни мають право на соціальний захист у різних ситуаціях, таких як втрата працездатності, безробіття, старість та інші обставини, що передбачені законом. Це право забезпечується через загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а також за рахунок створення мережі державних, комунальних, та приватних установ та організацій [4].

Основним законом, що регулює організацію надання соціальних послуг в Україні, є Закон України «Про соціальні послуги» від 2019 року. Цей Закон включає в себе сім розділів, що охоплюють питання системи надання соціальних послуг, класифікації, типів та порядку їх надання, організації та фінансування, а також міжнародного співробітництва у цій сфері.

У преамбулі Закону вказано, що цей закон встановлює основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг, які спрямовані на запобігання складних життєвих обставин (СЖО), подолання або зменшення їх негативних наслідків для осіб та/або сімей, що перебувають у таких умовах.

Згідно з пунктом 4 статті 11 Закону України «Про соціальні послуги», районні, районні у містах Києві та Севастополі державні адміністрації, виконавчі

органи міських рад міст обласного значення, рад об'єднаних територіальних громад мають повноваження у сфері організації надання соціальних послуг. Ці повноваження включають в себе визначення потреб територіальної громади у послугах, інформування населення про наявні послуги, виявлення вразливих груп, забезпечення базових соціальних послуг, та фінансування регіональних програм, спрямованих на задоволення потреб сімей у соціальних послугах.

Після введення воєнного стану в Україні були внесені зміни до Закону України «Про соціальні послуги», в тому числі:

- Особливості організації надання соціальних послуг на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, територіальної громади або на регіональному рівні у разі введення надзвичайного стану або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях;

- Умови надання статусу малозабезпеченої особи, зокрема для обрахунку сукупного середньомісячного доходу враховуються доходи за квартал, який передує місяцю звернення за наданням соціальних послуг;

- Право надавачів соціальних послуг державної та комунальної власності приймати рішення про невідкладне надання соціальних послуг екстрено особам різного віку та їх сім'ям у разі загрози їх життю чи здоров'ю;

- Надсилання надавачами соціальних послуг підтвердних актів про надання вищезазначених соціальних послуг до відповідного структурного підрозділу з питань соціального захисту населення уповноважених органів системи надання соціальних послуг.

Нова версія Закону «Про соціальні послуги», яка набрала чинності з 1 січня 2020 року, відрізняється від попередньої редакції за своєю повнотою викладів і відмінним підходом до трактування соціальних послуг, їх видів та груп.

У Законі України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» визначаються організаційні та правові засади соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю. Оцінка потреб сімей, дітей та молоді, планування, організація, координація та надання соціальних послуг, включаючи державні соціальні послуги, пільги, компенсаційні виплати та інші соціальні послуги, а також

моніторинг надання соціальних послуг є частиною соціальної роботи.

У цьому законі узагальнено принципи соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю. У статті 1 зазначено визначення соціального супроводу як виду соціальної роботи, спрямованого на здійснення соціальної опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій дітей та молоді з метою подолання життєвих труднощів та підвищення їх соціального статусу. У статті 8 розкривається суть соціального обслуговування сімей, дітей та молоді, де соціальний супровід є однією з його складових.

Питання, що стосуються визначення змісту, обсягу, умови та порядок надання соціальної послуги профілактики, показники її якості для суб'єктів усіх форм власності, які надають цю послугу розглядає Державний стандарт соціальної послуги профілактики, який зареєстровано в 2015 р. Саме цей стандарт використовується для організації надання соціальної послуги профілактики особам, сім'ям, групам осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Послуга соціальної профілактики (далі - соціальна послуга) - комплекс заходів, що здійснюються суб'єктом, який надає соціальні послуги, спрямований на попередження, обмеження та зупинення негативних соціальних і особистісних (поведінкових) явищ та їх наслідків у соціальному середовищі та реалізується за допомогою різних інструментів впливу соціального, юридичного, педагогічного, психологічного характеру. Залежно від ступеня розвитку проблеми або соціального явища визначається вид соціальної профілактики: первинна, вторинна та третинна соціальна профілактика.

Стандарт охоплює весь опис заходів, що складають зміст послуги у межах всіх рівнів профілактики, форми надання послуги соціальної профілактики та показники якості соціальної послуги .

2.2. Види та форми соціальних послуг для молодих сімей в Україні

Згідно до Закону України «Про соціальні послуги» наступні такі види соціальних послуг.(Рис.2.1.)

Рис. 2.1. Види соціальних послуг

Соціальні послуги можуть бути доступні також у інших формах, як визначено у переліку платних соціальних послуг, установленому Кабінетом Міністрів України.

Згідно із законом про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, визначено список та процедуру надання соціальних послуг за видами такого страхування. Громадяни України, особи без громадянства та іноземці, які проживають на території України згідно із законом, мають право на отримання соціальних послуг у встановленому порядку[20].

Молодь, включаючи членів молодих сімей, може отримати різноманітні послуги у спеціалізованих центрах соціальних служб для молоді. Ці послуги включають:

-Соціально-медичну допомогу: консультації та медичну допомогу з медичними фахівцями, реабілітаційну допомогу для дітей-інвалідів та оздоровлення дітей і

молоді.

-Психолого-педагогічну допомогу: бесіди, лекції, консультування та психологічну підтримку для молоді, їхніх батьків та працівників освіти.

-Правову допомогу: надання правової підтримки та консультацій з питань діючого законодавства та правового захисту.

-Матеріальну допомогу: надання необхідних речей, таких як одяг, взуття, харчування та предмети побуту, для соціально незахищених сімей, дітей-сиріт та інвалідів.

-Грошову допомогу: фінансову підтримку для соціально незахищених дітей, молоді та різних категорій сімей.

-Інформаційну допомогу: просвітницьку та інформаційну діяльність, яка допомагає клієнтам розуміти, яка саме допомога їм потрібна.

Протягом функціонування центрів соціальних служб для молоді в Україні, найпоширенішою за кількісними показниками є інформаційна допомога.

Соціальна робота з молодими сім'ями описується як взаємодія між державними соціальними органами, суспільством та самою сім'єю з метою поліпшення умов проживання, реалізації прав і свобод, забезпечення повноцінного фізичного, морального та духовного розвитку всіх її членів, а також залучення до трудової та суспільно-творчої діяльності, як це визначено міжнародними та національними законодавчими актами.»

Основними цілями та завданнями соціальної роботи з молодими сім'ями є наступні:

- розробка та впровадження заходів для підтримки молодих сімей;
- організація сімейного відпочинку та розваг;
- створення сприятливих умов для поєднання соціальних та сімейно-побутових функцій молоді сім'ї;
- адаптація молодих сімей до умов ринкової економіки;
- покращення матеріального, етичного та духовного стану молодих сімей;
- підтримка професійної активності молоді;
- розвиток системи соціально-психологічної допомоги молодим сім'ям.

Для досягнення основної мети та завдань соціальної роботи з молодими сім'ями важливо враховувати типологію та категорії сімей, які потребують соціальної підтримки, і використовувати відповідні форми та методи роботи.

Основні стратегії соціальної роботи з молодими сім'ями охоплюють такі аспекти:

-Підготовка молоді до сімейного життя: Ця складова включає в себе розвиток навичок, необхідних для успішного функціонування в сімейному середовищі. Це охоплює формування здорового способу життя, юридичних знань, психологічну та педагогічну підтримку, економічну грамотність, а також усвідомлення важливості різних аспектів сімейного життя.

-Робота з молодими сім'ями для стабілізації сімейних відносин: Цей напрямок передбачає надання підтримки та консультацій для молодих сімей з метою зміцнення їхніх відносин та вирішення можливих проблем.

-Допомога батькам у розв'язанні проблем сімейного виховання: Ця діяльність спрямована на надання підтримки батькам у вирішенні питань, пов'язаних із вихованням дітей, розвитком позитивних сімейних цінностей та встановленням здорових відносин у сім'ї.

-Соціально-реабілітаційна робота з сім'єю: Цей аспект включає в себе заходи, спрямовані на відновлення та покращення соціального статусу та функціонування сім'ї після виникнення складних життєвих ситуацій або кризових моментів.

Для досягнення цих цілей застосовуються різноманітні форми роботи з молодими сім'ями, такі як:

-Мобільні курси: організація навчальних заходів та практичних занять, які проводяться у різних місцях та доступні для широкого кола учасників.

-Навчально-консультативні пункти: створення спеціалізованих центрів, де надаються консультації та навчальні послуги для молодих сімей.

-Вечірні жіночі та юнацькі гімназії: організація навчальних закладів, спрямованих на підготовку молоді до сімейного життя та розвиток їхніх навичок.

-Клуби для дівчат та кабінети Довіри: створення спеціальних груп або

центрів, де надаються психологічна та соціальна підтримка молоді та їхнім сім'ям.

-Школа молодого подружжя: організація навчальних курсів та практичних занять для молодих пар з метою підготовки до сімейного життя.

У спеціальній літературі висвітлено особливий аспект роботи з молодими сім'ями, що спрямований на стабілізацію сімейних відносин. Це охоплює діяльність центрів соціальних служб для молоді, які організують та проводять різноманітні заходи з наступними завданнями:

1. Покращення стосунків у сім'ї.
2. Профілактика конфліктів та дисгармонії в сімейних відносинах.
3. Реалізація програми планування сім'ї та збереження репродуктивного здоров'я членів сім'ї.
4. Підтримка здорового способу життя сім'ї.
5. Сприяння організації вільного часу та дозвілля сім'ї.
6. Допомога у організації сімейного господарювання та побуту.
7. Створення позитивного іміджу сім'ї.
8. Просвітницька діяльність щодо ознайомлення з юридично-правовими аспектами шлюбно-сімейних стосунків.
9. Надання соціальної допомоги, соціальний патронаж, благодійні акції, а також підтримка малозабезпечених, багатодітних сімей та інші види підтримки.

Допомога батькам у вирішенні різних проблем сімейного виховання включає сприяння у розв'язанні складних аспектів родинної педагогіки. Це означає застосування комплексу заходів, спрямованих на підготовку молодих батьків до виконання своїх батьківських обов'язків.

Серед цих заходів - психолого-педагогічна та соціально-психологічна підтримка у вихованні дітей різних вікових груп, з урахуванням їх індивідуальних особливостей.

Також важливо підготувати дитину до школи, використовуючи

різноманітні форми та методи сімейного виховання та вирішувати проблеми, що виникають у взаємодії між батьками та дітьми, а також різні юридичні аспекти цих відносин.

У роботі з молодими батьками можуть використовуватись різні форми, такі як: школа молодої матері, школа батьківської підтримки, телефон довіри, консультативні пункти при школах, соціально-медичні курси для молодих жінок, клуби молодих батьків тощо.

Основними методами роботи можуть бути проведення семінарів, конференцій, круглих столів, індивідуальних консультацій, тренінгів, аналіз педагогічних ситуацій тощо.

Соціальна реабілітація спрямована на роботу з молодими сім'ями, які стикаються з різноманітними проблемами у сімейних відносинах. Це може бути дисгармонія в сімейних стосунках, проблеми з алкоголем чи наркотиками, нервові захворювання, які загрожують стабільності сім'ї.

Також існують сім'ї, які потребують соціально-психологічної підтримки через тимчасові або тривалі труднощі. Сімейна психотерапія спрямована на індивідуальне розв'язання проблем пари та покликана допомогти зберегти гармонію в їхніх відносинах.

2.3. Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді як учасник надання соціальних послуг молодим сім'ям

Звернемо увагу на те, що сучасні зміни в нашій державі, морально-культурне оновлення суспільства викликає потребу у духовному відродженні та удосконаленні усіх сфер життя, особливо у навчанні й вихованні молоді та їх соціальній адаптації.

Згідно з «Енциклопедією для фахівців соціальної сфери», Центри соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді (далі ЦСССДМ) - це спеціалізовані установи, що мають у повноваженні реалізацію соціальної політики через соціальну роботу з дітьми, молоддю та сім'ями.

ЦСССДМ належать до соціальних служб територіального охоплення, що дозволяє залучати фахівців відповідного профілю та необхідної кваліфікації, надавати можливості мешканцям області скористатися послугами фахівців та спільно вирішувати соціальні проблеми дітей, сімей та молоді. Центри функціонують на місцевому, регіональному та державному рівнях.

Варто підкреслити, що ЦСССДМ створюються органами виконавчої влади та місцевого самоврядування й безпосередньо підпорядковуються органам виконавчої влади. Ці центри забезпечують доступ до соціальних послуг у таких напрямках:

- соціальний супровід сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, таких як сім'ї з дітьми, які знаходяться у складних життєвих обставинах, включаючи матері, що мають намір відмовитися від новонародженої дитини, та прийомні сім'ї;
- реалізація програм соціальної адаптації та підготовки до самостійного життя дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, включаючи учнів старших класів та випускників інтернатних закладів;
- профілактика ВІЛ/СНІДу та наркотичної залежності серед молоді, соціальна підтримка дітей та сімей, які живуть з ВІЛ;
- організація інформаційно-просвітницької роботи через мережу мобільно-консультативних пунктів, здійснення соціальної роботи на вулиці;
- проведення соціально-профілактичної роботи з формування здорового способу життя серед підлітків і молоді;
- розробка та поширення соціальної реклами.

Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді – це спеціалізований заклад, якому доручено практичне здійснення підтримки соціального становлення та розвитку молоді. Ці центри можуть бути визначені як одна з основних державних структур, що здійснюють соціальну роботу з дітьми та молоддю. Усі центри мають спільну мету та функціонують як єдина система, об'єднана за спільними характеристиками та завданнями.

Серед основних принципів діяльності центрів соціальних служб для сім'ї,

дітей та молоді виділяються гуманність, надання соціальної допомоги, узгодженість між близькими та глобальними перспективами, адаптація, інтеграція та використання позитивного потенціалу особистості.

Основна діяльність центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді полягає у наданні допомоги особам та сім'ям у подоланні складних життєвих обставин шляхом прямого надання соціальних послуг.

З огляду на розгалужену мережу таких центрів на території України, вони мають можливість ефективно допомагати особам та сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах. На сьогоднішній день, діяльність центрів соціальних служб передбачає роль організатора системи надання соціальних послуг різним соціальним групам, а також функцію безпосереднього надавача соціальних послуг. Ці функції частково розділяються на рівні регіональних та місцевих установ [23].

Основними завданнями центрів соціальних служб є надання допомоги сім'ям, дітям та молоді, які опинилися у складних життєвих обставинах та потребують підтримки ззовні. Важливо зазначити, що до цих центрів можуть звертатися як сім'ї в цілому, так і окремі особи, які виразили бажання прийняти усиновлену дитину чи дітей.

Основними принципами роботи Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді є:

- забезпечення соціальної справедливості та додержання законності;
- своєчасне виявлення та надання допомоги сім'ям, дітям та молоді, що перебувають у складних життєвих обставинах;
- відкритість та доступність, при цьому забезпечення конфіденційності та відповідальності за дотримання етичних та правових норм;
- захист прав людини та дотримання їх;
- індивідуальний підхід та урахування потреб кожного клієнта;
- можливість вибору отримання чи відмови від соціальних послуг;
- системність та комплексність у наданні послуг;

- дотримання нормативів та стандартів соціальних послуг, визначених державою;
- ефективного використання бюджетних та позабюджетних коштів.

У роботі центрів беруть участь психологи, соціальні педагоги, соціальні працівники та юристи, а за необхідності залучаються інші спеціалісти відповідно до потреб клієнтів. Основними отримувачами соціальних послуг є сім'ї з дітьми у складних життєвих обставинах, дитячі будинки сімейного типу та випускники інтернатних закладів.

За викладеним можна зробити висновок, що для українського суспільства проблема несприятливого стану молодих сімей є надзвичайно актуальною. Це вимагає термінового вирішення, оскільки «сім'я є головним фактором соціалізації дитини і має великий вплив на її майбутнє, а також на суспільство в цілому» [14] .

Саме з цією метою урядом створено Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (ЦСССДМ), які активно функціонують та проводять оцінку потреб неблагополучних сімей, дітей та молоді. Вони визначають соціальні послуги та методи соціальної роботи, забезпечують психологічну підтримку та здійснюють соціальне інспектування та супровід.

Аналіз сучасного стану організації соціальних послуг виявив ряд важливих проблем, які потребують уваги та негайного вирішення. Суспільство стикається зі зростаючими викликами, пов'язаними з охороною здоров'я, доглядом за літніми людьми, підтримкою вразливих груп та соціальною реабілітацією. Забезпечення ефективних та якісних соціальних послуг є надзвичайно важливим завданням для вирішення цих проблем.

Нормативно-правова база організації в нашій країні досить розвинена, але потребує подальших покращень, зокрема, у напрямку більш направленої організації соціальних послуг для молодих сімей.

Наявність законодавства та політичних планів, що регулюють соціальні послуги, свідчить про наявність нормативно-правової бази, проте необхідно посилити контроль за її виконанням та забезпечити практичну реалізацію.

Вивчення організаційних структур соціальних служб показало необхідність оптимізації та координації роботи між різними інституціями та організаціями для забезпечення більш ефективного та інтегрованого надання послуг.

РОЗДІЛ 3. ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ МОЛОДИМ СІМ'ЯМ

3.1. Виявлення проблем та потенційних можливостей організації надання соціальних послуг

Під час дії воєнного стану кількість осіб, які потребують підтримки, значно збільшилась. За майже два роки кількість осіб з інвалідністю зросла на 300 тисяч, загалом це становить вже 3 мільйони осіб. Російська агресія призвела до невимовних людських та матеріальних втрат. Українці стикнулися з руйнуванням інфраструктури, втратою житла, транспортних засобів, роботи та навіть елементарних засобів для існування. Велика кількість осіб була змушена залишити свої домівки, і за останніми даними їх кількість становить близько 5 мільйонів.

З огляду на те, що війна продовжується, кількість людей, які потребують допомоги, може зростати далі. Сучасна соціальна сфера спрямована на надання соціальних послуг вразливим категоріям населення, проходячи період якісної трансформації з метою стати ефективним інструментом для поліпшення якості життя людей.

Системи надання соціальних послуг стикаються з рядом проблем, що перешкоджають їх ефективному функціонуванню. До найважливіших з них відносяться наступні аспекти:

Недостатнє фінансування: У багатьох країнах, зокрема в країнах, що розвиваються, витрати на соціальні послуги становлять лише приблизно 1,5% від ВВП. Наприклад, у 2023 році в Україні на ці цілі виділено лише 1,1% від ВВП. Це недостатнє фінансування призводить до обмеженого обсягу або недоступності соціальних послуг для певних категорій громадян. Основними джерелами фінансування соціальних послуг в Україні є державний бюджет та внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Наприкінці 2022 року 60,7 мільярда гривень було виділено з держбюджету, що становило 12,5%

від загального обсягу видатків. Крім того, інші джерела фінансування, такі як бюджети місцевого самоврядування та благодійні організації, також мають значний внесок.

Завантаження соціальних служб: Коефіцієнт завантаження соціальних служб у 2022 році становив 60,0%. Це означає, що вони були завантажені на 60% від максимальної пропускної здатності. Середньорічний обсяг надання соціальних послуг склав 12,0 мільйона послуг, а середня вартість однієї послуги становила 3 200 гривень. Коефіцієнт задоволення потреб населення в соціальних послугах склав 70,0%, що означає, що 70% населення, яке потребувало соціальних послуг, отримали їх.

Недосконалість нормативно-правової бази в Україні, яка регулює надання соціальних послуг, є проблемою. Це означає відсутність чітких стандартів і визначень, які нормували б діяльність соціальних служб. Відсутність таких стандартів призводить до невизначеності та розбіжностей у практиці надання соціальних послуг [6].

Наприклад, у різних країнах можуть існувати різні підходи до визначення потреб у соціальних послугах, а також різні вимоги до кваліфікації соціальних працівників. Це може ускладнювати доступ громадян до необхідних соціальних послуг та створювати нерівності у їх наданні.

Недостатня кваліфікація кадрів у соціальних службах є глобальною проблемою, що впливає на якість надання соціальних послуг. Більшість соціальних працівників у світі не мають вищої освіти в галузі «Соціальна робота», що перешкоджає їм надавати якісні послуги, відповідні потребам громадян. У той же час, в Україні за останнє десятиріччя зростає популярність отримання професійних знань та навичок для належного надання соціальних послуг.

Недостатня співпраця між різними суб'єктами надання соціальних послуг є ще однією проблемою у всьому світі. Це призводить до дублювання послуг, неефективного використання ресурсів і ускладнює доступ громадян до соціальних послуг.

Система надання соціальних послуг молодим сім'ям стикається з рядом складних проблем, які серйозно ускладнюють її ефективне функціонування. Ці проблеми можна умовно поділити на кілька груп.

Перша група причин - соціально-економічні. Нерівність у суспільстві призводить до зростання потреб у соціальних послугах через нерівномірний розподіл соціальних ресурсів. Зміна демографічної ситуації також ставить підвищені вимоги до соціальних послуг. Безробіття та бідність також збільшують потребу в соціальних послугах.

Друга група причин - політичні. Недостатня увага до проблем соціального захисту з боку держави, недосконалість нормативно-правової бази та політична нестабільність можуть ускладнити реалізацію соціальних програм.

Третя група причин - культурні. Вплив традицій і звичаїв суспільства, а також різноманітність культурної спадщини та цінностей можуть впливати на сприйняття та доступність соціальних послуг молодими сім'ями. Рівень освіти та культури населення також впливає на розуміння та оцінку потреб у соціальних послугах [30] .

Для вирішення цих проблем важливо застосовувати комплексний підхід, що включає зусилля уряду, суспільства та фахівців з соціальної сфери. Необхідно забезпечити адекватне фінансування соціальних програм, розвивати законодавчу базу, яка сприятиме ефективному функціонуванню системи надання соціальних послуг, а також залучати громадськість до процесу планування та реалізації цих послуг.

Основними шляхами вирішення цих проблем є:

-Забезпечення соціальної справедливості та зменшення нерівності шляхом розробки та реалізації програм, спрямованих на забезпечення рівних можливостей для вразливих груп населення, незалежно від їхнього соціального статусу, статі, віку або походження.

-Підвищення ефективності системи надання соціальних послуг молодим сім'ям шляхом впровадження інноваційних технологій та цифрових рішень, які сприятимуть автоматизації процесів, зниженню бюрократичних перешкод та

покращенню якості обслуговування.

-Зміцнення партнерства між державою, громадськістю та неприбутковими організаціями для спільного вирішення проблем соціального захисту, включаючи створення механізмів для залучення громадян у процеси прийняття рішень та забезпечення прозорості та відкритості управління соціальними послугами [17].

-Підтримка розвитку кадрів і підвищення професійної компетентності фахівців соціальної сфери, включаючи якісну підготовку та постійне професійне навчання працівників, які надають соціальні послуги.

-Посилення міжнародного співробітництва та обмін досвідом у галузі соціального захисту, шляхом вивчення кращих практик та інновацій з інших країн та впровадження їх у власні системи надання соціальних послуг.

3.2. Теоретична складова вивчення проблеми подолання ранніх розлучень в молодих сім'ях

Соціальне проектування визначається як процес конструювання дій чи системи дій, які спрямовані на досягнення соціально значущої мети та мають обмеження за місцем, часом і ресурсами. Суть соціального проектування полягає в створенні бажаних станів майбутнього.

На відміну від випадкового майбутнього, яке може бути уявлене мрійником чи авантюристом, соціальний проект визначає реальні цілі та використовує наявні ресурси для їх досягнення. Поняття соціального проектування може отримати різні визначення в залежності від контексту, що визначає його спрямованість та основні риси в рамках конкретного тлумачення.

Соціальне проектування є комплексним процесом, спрямованим на створення та впровадження ініціатив, спрямованих на покращення соціального благополуччя та розвиток суспільства. Одним із ключових аспектів цього підходу є визначення конкретної мети, що слугує основою для розробки та реалізації проекту [14].

Соціальне проектування базується на принципах взаємодії різних груп

суспільства, включаючи громадські організації, владу, бізнес, та індивідів. Його завданням є не лише вирішення конкретних соціальних проблем, але і забезпечення сталого соціального розвитку.

Формуванню теоретичного забезпечення соціального проектування має передувати аналіз підходів до визначення понять “проект” та “проектування” .
(додаток А)

Аналізуючи різні тлумачення (додаток А) терміну «проект», більшість вчених розглядають його як комплекс заходів, спрямованих на вирішення конкретної проблеми чи завдання, і термін «проектування» тлумачать як процес створення проекту. Відповідно, існують розходження у розумінні поняття «соціальний проект». В літературі це поняття витлумачується з різних точок зору: як нововведення, опис ситуації, сукупність дій та рішень.

Соціальний проект, на наш погляд, не завжди є нововведенням, оскільки може використовувати традиційні методи вирішення соціальних проблем. Неприйнятно трактувати поняття «соціальний проект» як просто сукупність рішень, оскільки проект може включати конкретні заходи та дії для вирішення соціальних проблем, а не лише перелік ухвалених рішень. Нецільовим є розуміння соціального проекту як простого опису ситуації, оскільки він фактично представляє собою опис конкретних заходів щодо розв'язання соціальних проблем.(Табл.3.1)

Отже, на наш погляд, соціальний проект слід розглядати як опис дій та заходів, спрямованих на вирішення соціальних проблем та уникнення соціальних ризиків, з вказівкою на технологію їх впровадження протягом певного періоду в рамках наявних фінансових, кадрових, матеріальних та інформаційних ресурсів.

Табл.3.1.

Визначення поняття «соціальний проект»

Автор, джерело	Визначення
Іонова	І. Соціальний проект - це цільова авторська конструкція позитивного

М. [5]	соціального нововведення за обмеженості ресурсів на його здійснення
Луков В. А. [8]	Соціальний проект - це соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація або підтримка матеріальної чи духовної цінності, що має просторово-часові та ресурсні обмеження і позитивний соціальний вплив на людей
Коган А. М. [6]	Соціальний проект - це опис ситуації, котра може бути поліпшена засобами реалізації певної системи методів та послідовних кроків їх використання
Пометун О. І. [10]	Соціальний проект - це сукупність практичних дій, спрямованих на розв'язання конкретної соціальної проблеми місцевої громади, а участь молоді в таких проектах сприяє розвитку у неї емоційно-ціннісного ставлення до громадського життя, активності особистості, прагненню до громадянських дій та ефективного використання своїх знань та навичок

На відміну від існуючих визначень, авторське трактування поняття «соціальний проект»:

- визначає його цільовий характер, як орієнтований на вирішення соціальних проблем та уникнення соціальних ризиків;
- враховує часові обмеження та наявність ресурсів (кадрових, матеріальних, фінансових, інформаційних);
- розглядає його не лише як опис дій і заходів, але і як технологію їх реалізації.

Для ефективного використання соціального проектування в управлінні соціальними питаннями та ризиками важливим є уточнення сутності поняття «соціальне проектування».

Визначення соціального проектування, яке пропонується Курбатовим В.І. [13] та Холостовою Є.І. [12], розглядає соціальне проектування як технологію,

що, на наш погляд, не ускладнює зміст цього поняття. Цілком обґрунтованим не вважається визначення соціального проектування як «проектування соціальних об'єктів» [7], оскільки воно не розкриває сутності та особливостей цього процесу.(Табл.3.2)

Таблиця. 3.2

Визначення поняття «соціальне проектування»

Автор, джерело	Визначення
Холостова Є. І. [12]	Проектування в соціальній роботі це технологія складання, ресурсного обґрунтування та виконання соціальний проектів
Курбатов В. І. [13]	Соціальне проектування це конструювання індивідом, групою або організацією дії, спрямованої на досягнення соціально значущої мети і локалізованої за місцем, часом і ресурсами
Луков В. А. [8]	Соціальне проектування це конструювання дій
Курбатов В. І., Курбатова О. В. [7]	Соціальне проектування проектування соціальних об'єктів, соціальних якостей, соціальних процесів і відносин
Тюптя Л. Т.	Соціальне проектування система, що складається із: сформульованих проектних цілей, створених для цих цілей соціальних установ, фізичних об'єктів, системи соціального захисту; розроблених та затверджених відповідних документів програм, планів, кошторисів, розрахунків; розрахованих матеріальних ресурсів матеріальних, фінансових, трудових, часових; комплексу управлінських рішень, заходів з досягнення цілей
Іванов І. Б. [15]	Соціальне проектування діяльність конструктивна, творча, що полягає в аналізі існуючих проблем, вироблення цілей, задач та

	шляхів їх досягнення
Шляпников С. Є. [17]	Соціальне проектування це науково-теоретична і водночас практична діяльність зі створення проектів розвитку соціальних систем, інститутів, об'єктів на основі соціального передбачення, прогнозування та планування їхніх соціальних якостей та властивостей
Іонова І. М. [5]	Соціальне проектування це процес розробки соціального проекту, його ресурсного обґрунтування та технології реалізації з метою вирішення соціальних проблем та уникнення соціальних ризиків

Тюптя Л. Т. та Іванов І. Б. [15] розглядають соціальний проект як систему, визначення якої не збігається повністю із поняттям «соціальний проект». Шляпников С. Є. [17] та Іонова І. М. [5], натомість, розглядають соціальне проектування як діяльність, що також є обґрунтованим підходом.

Враховуючи зміст соціального проектування, його можна визначити як процес розробки соціального проекту, його ресурсне обґрунтування та технологію реалізації з метою вирішення соціальних проблем та уникнення соціальних ризиків. Запропоноване визначення сформульоване з використанням цільового та ресурсного підходів.

Перебіг соціального проектування залежить від типу виконуваних соціальних проектів. Для їх класифікації можна використовувати різні ознаки, які можна систематизувати та врахувати при розробці багатокритеріальної класифікації, а саме:

1. територіальна ознака (регіональні, міжрегіональні, місцеві, локальні, національні, міжнародні);
2. ступінь новизни (інноваційні, підтримуючі);

3. джерела фінансування (благодійні, кредитні, грантові, бюджетні, суспільні, фандрайзингові, краудфандингові, змішані);
4. обсяги проектування (мікропроекти (до 10 тис. доларів), малі проекти (10 – 100 тис. доларів), мегапроекти (більше 100 тис. доларів);
5. термін реалізації (короткострокові (до 2 років), середньострокові (2 – 5 років), довгострокові (більше 5 років);
6. кількість виконавців (індивідуальні, колективні);
7. за соціальною спрямованістю (проекти для молоді, інвалідів, бідного населення, алкоголіків, наркозалежних, засуджених, соціально незахищених верств населення, багатодітних сімей, матерів-одиначок, пенсіонерів, безпритульних, хворих, проблемних підлітків, дітей з притулків та ін.).

Азарова Т. В. та Абрамов Л. К. [1] виділяють основні ознаки соціальних проектів, такі як зміна стану, цілеспрямованість, неповторність, обмеженість у часі та обмеженість ресурсів. Зокрема, Безпалько О. В. [2] визначає базові особливості соціальних проектів, такі як цілепокладання, соціальна детермінованість, часове обмеження, територіальна визначеність, соціально-інституційна визначеність, інноваційна визначеність, ресурсна визначеність, організаційна визначеність, соціально-інформаційна визначеність. Перелік характеристик соціального проекту, запропонований Безпалько О. В. [2], є досить вичерпним, але його можна розширити. На нашу думку, до числа ознак соціального проекту варто включити:

8. Цільовий характер, що вказує на спрямованість проекту на певну цільову групу, яка стикається із соціальними проблемами чи знаходиться під впливом соціальних ризиків.
9. Обмеженість у часі, означаючи, що соціальний проект розробляється та реалізується протягом конкретного періоду.
10. Ресурсна визначеність, яка полягає в обґрунтуванні потреби в кадрових, фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсах для розробки та реалізації соціального проекту.

11. Соціальна спрямованість, вказівка на те, що проекти націлені на вирішення соціальних проблем, створення соціальних об'єктів, розвиток соціально-трудових відносин, удосконалення функціонування соціальних інститутів та установ.

12. Соціальна результативність, яка передбачає наявність соціальної ефективності у соціальному проекті, що виступає критерієм для прийняття рішення про його реалізацію.

13. Локальність, що визначає місце, план-графік та бюджет реалізації проекту.

14. Описовий характер, який вказує на наявність чіткого покрокового опису дій з реалізації заходів, спрямованих на вирішення соціальних проблем.

15. Соціально-інформаційна визначеність, яка передбачає наявність заходів з інформування про соціальні зміни у цільовій групі, для якої розроблено проект.

Однією з ключових завдань соціального проектування є покращення якості життя громадян та створення сприятливого соціального середовища. Це досягається шляхом впровадження проектів, спрямованих на підвищення доступності до освіти, охорони здоров'я, житла та інших ключових сфер.[13]

Соціальне проектування сприяє вирішенню проблем економічної та соціальної нерівності, сприяючи формуванню принципів справедливості та рівноправ'я. Це можливо завдяки створенню ефективних механізмів соціальної підтримки та захисту вразливих груп населення. Ще однією важливою метою соціального проектування є підтримка розвитку громадського сектору та зміцнення механізмів громадянського суспільства. Це включає в себе розвиток громадських організацій, підтримку ініціатив громадян та забезпечення участі громади у прийнятті рішень.

Сприяння інноваційному розвитку та створення нових можливостей для громадян є ще однією важливою метою соціального проектування. Розробка та впровадження інноваційних рішень в різних сферах, таких як технології, освіта, та бізнес, сприяють створенню умов для сталого розвитку. Крім того, соціальне

проектування спрямоване на формування та підтримку позитивних цінностей та соціальних норм у суспільстві. Це допомагає у будівництві гармонійних відносин між різними соціальними групами та сприяє створенню єдиної соціокультурної ідентичності.

Головною метою соціального проектування є створення соціальних проектів. Соціальний проект – це соціальне нововведення, що конструюється ініціатором проекту, і спрямоване на створення, модернізацію або підтримання матеріальних чи духовних цінностей в зміненому середовищі. Цей проект має чітко визначені просторово-часові та ресурсні межі, а його соціальний вплив на людей визнається позитивним.[17]

Необхідність реалізації соціального проектування обумовлена:

16. суспільною потребою у систематичному, спланованому, передбаченому та керованому розвитку соціальних об'єктів;

17. потребою у створенні динамічних соціальних систем, які вирізняються внутрішньою збалансованістю та гармонією у відносинах з іншими системами;

18. потребою в реалізації соціальної творчості.

Отже, соціальне проектування визнається ключовим інструментом для вирішення сучасних соціальних проблем та досягнення сталого розвитку суспільства. Його мета полягає в створенні та реалізації проектів, спрямованих на поліпшення якості життя громадян, розвиток громадянського суспільства, підтримку вразливих груп населення та створення умов для сталого соціального розвитку.

Ранні розлучення в молодих сім'ях представляють собою значущу соціальну проблему, що вимагає комплексного дослідження та наукового осмислення. Наслідки цього явища впливають на психологічний стан, соціальні відносини, і загальну добробутність індивідів. Отже, вивчення проблеми подолання ранніх розлучень є важливим кроком у розробці ефективних стратегій підтримки для осіб, що опинилися в подібних ситуаціях.

1. Контекстуалізація проблеми:

Розлучення в молодих сім'ях може бути спричинене різноманітними факторами, такими як непорозуміння, економічні труднощі, або особисті розвиткові виклики. Важливо враховувати контекст та специфіку цих факторів для розуміння особливостей ситуації розлучення в молодих сім'ях.

2. Психологічний вимір:

Психологічні аспекти подолання розлучень включають в себе процес траурінгу, адаптацію до нових умов життя, та відновлення психічної стійкості. Вивчення реакцій та стратегій копінгу учасників дозволяє розробити індивідуалізовані підходи до психологічної підтримки.

3. Соціальний аспект:

Соціальне визначення розлучення в молодих сім'ях включає в себе реакції оточуючих, стереотипи та соціальні очікування. Дослідження соціокультурного впливу розлучення допомагає розуміти, як сприймається цей процес у суспільстві та як можливо покращити підтримку від навколишнього середовища.

4. Економічний аспект:

Економічні труднощі, пов'язані із розлученням, можуть ускладнювати процес подолання кризи. Дослідження економічного виміру розлучення в молодих сім'ях дозволяє визначити шляхи фінансової підтримки та стимулювання економічної самостійності після розлучення.

Вивчення проблеми подолання ранніх розлучень в молодих сім'ях є важливим кроком у напрямку розробки науково обґрунтованих стратегій підтримки для тих, хто переживає цей складний період. Інтеграція психологічних, соціальних і економічних аспектів дозволяє суттєво покращити якість інтервенцій та програм, спрямованих на підтримку розлучених осіб в молодому віці.[8]

У цьому контексті важливим є ретельний аналіз основних понять, пов'язаних із вивченням проблеми подолання ранніх розлучень, для більш глибокого розуміння механізмів виникнення та подолання цієї складної ситуації.

Основні поняття:

-Розлучення: Розлучення визначається як правовий або фактичний акт

припинення подружньої співіснування. У контексті молодих сімей це може бути наслідком низки факторів, таких як непорозуміння, фінансові труднощі, або особисті розиткові протиріччя.

-Ранній вік: Віковий аспект вивчення проблем подолання розлучень в молодих сім'ях визначається як період молодого дорослішання, коли особа тільки починає формувати свою сімейну та професійну ідентичність.

-Подолання: Подолання розлучень передбачає процес відновлення психологічної рівноваги та адаптації до нових умов життя. Це включає в себе ряд етапів, таких як прийняття, психологічна підтримка, та самопізнання.

В сучасних умовах молода сім'я стикається з численними труднощами, що впливають як з кризової ситуації в країні, так і з соціальної та емоційної незрілості молодих подружжям.

На практиці виявлено, що багато молодих українських сімей зіштовхуються з проблемами вже після реєстрації шлюбу через соціальну неадаптованість молоді до їх вирішення. Проблеми часто виникають в період перших етапів подружнього життя, коли слід вирішувати не лише власні труднощі, але й проблеми всієї родини. Головні фактори цих проблем включають соціально-економічні процеси в суспільстві, невідповідність молодих людей до сімейного життя, відсутність взаєморозуміння між подружжям, нездатність вирішувати конфлікти та управляти бюджетом.

У психологічній літературі не існує єдиного визначення «молода сім'я». Наприклад, П. Павльонюк розглядає її як «сім'ю у перші три роки після укладення шлюбу з віком подружжя від 18 до 30 років». В. Сисенко пропонує періодизацію формування сім'ї, де молода сім'я – це «сім'я, що перебуває в шлюбі від 0 до 9 років» [13] .

Вивчення та інтерпретація основних понять, пов'язаних із проблемою подолання ранніх розлучень в молодих сім'ях, є ключовим для розробки цілеспрямованих підходів до допомоги учасникам цього процесу. Розуміння психологічних, соціальних та економічних аспектів цієї проблеми сприятиме створенню ефективних програм та інтервенцій, спрямованих на підтримку та

покращення якості життя тих, хто зазнав розлучення в молодому віці.

3.3. Соціальний проєкт профілактики розлучень в молодих сім'ях «Щаслива сім'я-основа подружнього життя»

Створення соціального проєкту, спрямованого на профілактику розлучень у молодих сім'ях, зумовлено кількома причинами. З метою забезпечення добробуту молоді та загального благополуччя суспільства, важливіше уникнути проблеми, ніж вирішувати її у подальшому. З цієї перспективи молодіжні програми та проєкти, спрямовані на профілактику, мають перевагу перед діагностичними та корекційними проєктами, особливо коли проблема має глобальний характер.

Профілактичні соціальні проєкти націлені на комплексне запобігання розв'язанню конкретної соціальної проблеми. Цей конкретний проєкт, спрямований на запобігання розлученням та розв'язанням сімейних конфліктів, можливий при умові вивчення методів конструктивного вирішення сімейних суперечок і підвищення особистісної зрілості подружжя.

Вікова категорія, на яку спрямований проєкт, варіюється від 17 до 30 років. Цільовою аудиторією є молоді сім'ї та пари, які планують одружитися. У рамках проєкту планується охопити профілактичними заходами до 20 сімейних пар. Вибір цільової групи обумовлений її соціальною значущістю як для розробників соціального проєкту, так і для суспільства загалом. Розглянемо детально концепцію соціального проєкту «Щаслива сім'я – основа подружнього життя», який було розроблено.

Соціальний проєкт «Щаслива сім'я – основа подружнього життя»

Автор соціального проєкту: Цюх Євгенія Валеріївна

Актуальність соціального проєкту пов'язана з важливістю інституту сім'ї для суспільства. Однією з найактуальніших проблем, яка стосується не лише світу, але й України загалом, є нестабільність сімейних відносин. З усіх епох сім'я лишається ключовим соціальним інститутом.

На сьогоднішній день молода сім'я стає об'єктом численних проблем, таких як житлові труднощі, проблеми ролевої адаптації, виховання дітей тощо. Це призводить до різноманітних конфліктів, уточнення відносин та недостатньої здатності молодих подружжя вирішувати проблеми, що, в кінцевому підсумку, може привести до розпаду сімейних пар. Психолог О. Шевчишина виділяє основні психологічні чинники, що призводять до конфліктів у молодій сім'ї, такі як очікування, установки на сімейне життя та гендерні ролі. Розлучення в молодих сім'ях, за її словами, часто стає результатом численних конфліктів, які виникають на початкових етапах існування сім'ї, і цей період є важливим для психологічної адаптації характерів та темпераментів.

Цільова група проєкту. Проєкт направлений на молоді сім'ї .

Мета соціального проєкту:

-визначення основних причин виникнення конфліктів у молодій сім'ї, які можуть призвести до розлучення, та розробка системи профілактичної діяльності з метою уникнення розлучень;

-підсилення інституту сім'ї та пропаганда сімейних цінностей, а також запобігання розлученням через організацію психологічного консультування для сімей, що потребують допомоги, молодих пар, учнів і студентів освітніх установ.

Завдання проєкту:

-виховання молоді в ціннісних аспектах формування сім'ї та підвищення рівня психологічної культури населення у сфері міжособистісних відносин в сім'ї, батьківського і партнерського спілкування;

-розвиток у молоді усвідомленої позиції під час вибору життєвого партнера, переконання у важливості звертання за підтримкою до фахівців соціальних служб;

-надання інформації молодим парам про актуальні аспекти сучасних відносин у сім'ї та шлюбі, а також про можливі труднощі, з якими вони можуть зіткнутися;

-залучення уваги суспільства до проблем, що виникають у молодих сім'ях.

Термін реалізації соціального проєкту: 01 квітня 2024 року –31 червня 2024 року (3 місяці).

Обґрунтування соціального проєкту «Щаслива сім'я – основа подружнього життя».

Студенти Сумського Державного Університету в 2024 році волонтерською діяльністю на добровільних засадах планують реалізувати соціальний проєкт. Фінансування проєкту буде забезпечуватися за рахунок спонсорських внесків добровольців, а також за підтримки первинної профспілкової організації студентів та аспірантів Сумського Державного Університету. Керівництво проєктом покладено на одного студента-волонтера, який отримає підтримку від викладачів кафедри соціальних технологій та фахівців у галузі соціальної роботи.

Для успішної реалізації запланованих заходів команда проєкту повинна складатися з 10 осіб. Для фінансування соціального проєкту потрібна підтримка у розмірі тисячі гривень.

У межах проєкту надаються різноманітні послуги молодим сім'ям та парам, які вирушили у шлюб. Ці послуги включають інформаційно-профілактичну роботу та консультивання.

В результаті реалізації соціального проєкту «Щаслива сім'я – основа подружнього життя» передбачається досягти наступних результатів:

-Підвищення рівня психологічної грамотності у молодих сімей та молоді в аспекті формування родини та подолання кризових періодів є однією з головних мет цього соціального проєкту.

Метою такого проєкту є зменшення кількості «легковажних» шлюбів та усвідомлення серед молодих людей серйозності та відповідальності у шлюбних відносинах.

Однією з конкретних цілей проєкту є «зменшення кількості розлучень внаслідок успішної реалізації даної ініціативи».

Щодо оцінки успішності проєкту, ключові індикатори успішності повинні включати:

-Отримання позитивних відгуків від молодих пар, на які спрямований соціальний проєкт, з щодо якості та відповідності наданих послуг.

-Отримання позитивних відгуків від викладачів університету щодо

проведених заходів.

-Практичне застосування студентами з цільової аудиторії отриманих знань та відпрацьованих навичок.

-Спостереження за тенденцією до зменшення кількості розлучень серед молодих сімей.

-Отримання позитивних відгуків про програму профілактики розлучень від молодих пар, які планували одруження, через півроку після реалізації проєкту.

Щодо дій для профілактики розлучень в молодих сім'ях, діяльність буде спрямована на:

-Інформаційно-профілактичну роботу з молодими парами, спрямовану на надання інформації про аспекти взаємодії та комунікації партнерів, розподіл сімейного бюджету, ведення побуту, виховання дітей та способи подолання внутрішньосімейних конфліктів та розбіжностей.

-Консультування з метою надання інформаційної та психологічної підтримки молодим парам, які прагнуть створити міцну родину.

Графік проведення профілактичних заходів для цільової групи представлений в табл.3.1

Таблиця 3.1

План-графік соціального проєкту «Щаслива сім'я – основа подружнього життя»

№	Заход и		Термін виконанн я	Кошти	Виконавці
	Найменува ння заходу	Мета заходу			
Інформаційно-профілактична робота з попередження розлучень в молодих сім'ях					

1.	Анкетування	Визначення відношення молоді до необхідності організації профілактичних заходів сімейних стосунків	01.01.2024 13.01.2024	150 грн.	4 особи
2.	Лекція «Психологія стосунків на сучасному етапі»	Проведення тематичної зустрічі з учасниками анкетування та інформування молоді про особливості сімейних стосунків та самосвідомості учасників	14.01.2024 16.01.2024 18.01.2024 20.01.2024 22.01.2024 24.01.2024	100 грн.	2 особи (по 3 дні роботи)

№	Заход и		Термін викона ння	Кошти	Виконав ціта умови роботи
	Найменуван нязаходу	Мета заходу			
Консультуванн я					
4.	Тренінг «Профілактика сімейних стосунків та вирішення конфліктів в молодих сім'ях».	Зміцнення стосунків та визначення майбутніх конфліктних сфер і допомога у їх вирішенні	15.01.202 4 17.01.202 4 19.01.202 4 21.01.202 4 23.01.202 4 25.01.202 4	300 грн.	2 особи (по 3 дні роботи)
5.	Консультації.	Надати інформацію про особливості ведення сімейного побуту, ведення сімейного бюджету, та аспекти виховання дітей	27.01.202 4 29.01.202 4 02.02.202 4 05.02.202	0.00 грн.	2 особи (5 днів роботи)

			4 08.02.202 4		
6.	Заклучне опитуван ня	Визначення впливу профілактичної роботи	15.02.202 4 20.02.202 4	0.00 грн.	4 особи
№	Заходи			Кошти	

	Найменування заходу	Мета заходу	Термін виконання		Виконавці та умови роботи
Оцінка ефективності					
7.	Опрацювання отриманих результатів	Визначення впливу профілактичних заходів на корекцію стосунків та подолання конфліктів у молодих сім'ях	25.02.2024 27.02.2024 01.03.2024	0.00 грн	4 особи

Бюджет нашого проєкту становить 1000 гривень, і в цю суму включена вартість всіх матеріалів, необхідних для його виконання. Детальна інформація про бюджет проєкту доступна в табл.3.2.

Таблиця 3.2

Бюджет проекту «Щаслива сім'я – основа подружнього життя»

Назва заходу	Кількість одиниць	Засоби	Ціна	Кількість	Вартість	Всього, грн.
Лекція		Папір	65.00 грн.	50 листків	65.00 грн.	100.00
		Чорна фарба	35.00 грн.	1 флакон	35.00 грн.	
Тренінг		Папір	100.00 грн	40 шт.	100.00грн	300.00
		Ручка	120.00 грн	40 шт.	120.00грн	
		Маркер	80.00 грн	10 шт.	80.00грн	
Анкети	40 одиниць	Папір	150.00 грн	40 листків	150.00грн	300.00
		Чорна фарба	150.00 грн	1 флакон	150.00грн	
Інші витрати					300.00грн	300.00

Щодо проведення профілактичних заходів у рамках соціального проекту, ми використовуємо анкетування як метод збору інформації. Цей метод включає отримання письмових відповідей від респондентів на стандартизовані запитання, що містяться в попередньо підготовлених бланках-анкет.

Існує думка у суспільстві, що жителі нашої країни не виявляють ініціативи звертатися за допомогою до фахівців, які могли б допомогти їм вирішити проблеми. Відповідно до цього погляду, наші методи роботи з молодими сім'ями можуть виявитися неактуальними та зайвими для молодих людей. З метою визначення ставлення до цього питання, ми провели анкетування серед молоді міста Суми.

Ціль проведеного анкетування – дізнатися відношення молоді до необхідності організації профілактики розлучень в молодих сім'ях». [2]

Анкетування пройшли жителі міста Суми від 16 до 30 років. В анкетуванні прийняли участь 40 респондентів.

Із них:

- 80% - жінки;
- 20% - чоловіки;
- 51% - респонденти віком 16-22 роки;
- 49% - респонденти віком 22-30 років;
- 90% – респонденти перебувають у відносинах;
- 17% - респонденти перебувають у шлюбі.

Як бачимо з отриманих даних, майже всі опитані молоді люди мають партнера, а це означає що результати даного анкетування будуть виявляти думку людей, які мають досвід стосунків.

В рамках анкетування респондентам було задано питання «Чи виникають у вашій парі розбіжності або серйозні конфлікти?».

Були отримані наступні відповіді:

- Так, часто – 50%;
- Так, вкрай рідко – 41%;
- Не виникають – 9%.

Як бачимо, що в більшості пар виникають деякі складності у стосунках.

В ході проведення анкетування, ми бажали визначити конкретні причини, що передують виникненню конфліктних ситуацій. Учасникам анкетування було надано можливість самостійно називати варіанти. Більшість респондентів вказали відсутність взаєморозуміння як головну причину конфліктів.

З метою вивчення того, як учасники розв'язують проблемні ситуації, ми ставили питання: «Як ви вирішуєте розбіжності, що виникають?». Відповіді були розподілені наступним чином:

- 70% вирішують самі, шукаючи компроміс;

- 15% звертаються за допомогою до батьків;
- 1% звертаються до психолога;
- 14% звертаються за порадою до друзів.

Загалом, більшість респондентів вирішують конфліктні ситуації самостійно або за допомогою родини та друзів, а звертання до психолога вважається рідкісним.

З урахуванням відповідей на питання, чи зверталися коли-небудь до психолога для вирішення розбіжностей, було отримано такі результати:

- 1% так;
- 99% ні.

Зазначено, що молоді люди рідко звертаються до спеціаліста, а саме тоді, коли вони не можуть вирішити внутрішньо сімейні проблеми самостійно.

У анкеті також було запитання: «Чи цікаво було б вам відвідати лекції на тему психології сімейних відносин та вирішення конфліктів у парі?». Результати показали:

- 93% так;
- 7% ні.

Аналізуючи зібрані дані опитування, можна прийти до висновку, що молодь готова звертатися до фахівців. Покрім цього, результати опитування свідчать, що спрямування на профілактику розлучень в молодих родинах зацікавлює молодих людей.

Лекція є ефективним та економічним способом передачі та усвоєння інформації. Однією з її переваг є здатність лектора систематизувати та структурувати великий обсяг знань та фактів.

Для проведення тематичної зустрічі із молодими парами, метою якої є інформування молоді про особливості сімейних стосунків та самосвідомість кожного у парі, доцільно провести лекцію на тему «Психологія стосунків на сучасному етапі» .

Після випробування соціального проєкту «Щаслива сім'я – основа подружнього життя», ми провели оцінку його ефективності. Для цього ми

здійснили опитування для збору результатів після впровадження профілактичних заходів. Отримані дані дозволили зробити висновок про покращення навичок міжособистісної взаємодії молодих подружжя та пар.

Отже, згідно з отриманими даними в опитуванні, проєкт профілактики розлучень у молодих сім'ях підтвердив свою ефективність, що свідчить про досягнення визначеної мети на початку дослідження.

Отже, впровадження профілактичних заходів сприятиме підвищенню рівня інформованості молодого подружжя в сфері шлюбно-сімейних відносин [37]. Крім того, ці методи та технології не є специфічними лише для роботи з молодими сім'ями, а можуть застосовуватись також в роботі з сім'ями в цілому та молодими людьми, які готуються до одруження.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження приходимо до наступних висновків.

Сім'я є первинним кроком у безпосередньому духовному, економічному та соціальному розвитку суспільства. Протягом свого існування він придбав функції, що забезпечують його повноцінне функціонування та розвиток як соціального інституту.

Молода сім'я, про яку йдеться у нашому дослідженні, є соціальною групою, де обидва партнери не старші за 35 років, що формується на основі довіри та спільного побуту, і яка виховує дітей. Сім'я постійно взаємодіє з розвитком суспільства в цілому, тому сучасна сім'я відчуває всі перепони та етапи еволюції, переходячи від традиційних до нових моделей.

Сучасна наукова література акцентує увагу на вивченні різних аспектів сімейного життя як підсистеми суспільства, ролі сім'ї в економіці та соціальному житті, а також її впливу на демографічну поведінку. Висновок з дослідження показує, що існують різноманітні точки зору на розглянуті поняття, але після аналізу ми визначили їхню фундаментальну важливість, що слугує основою для організації надання соціальних послуг молодим сім'ям.

Під час дослідження було здійснено аналіз основних нормативних документів, які визначають процедуру організації та надання соціальних послуг молодим сім'ям. Особлива увага була приділена «Конституції України», Закону України «Про соціальні послуги», а також міжнародним стандартам у цій сфері.

На основі проведеного аналізу ми виявили, що в українському законодавстві існує достатня база нормативно-правових актів, які належним чином регулюють організацію надання соціальних послуг молодим сім'ям.

Соціальне проектування визнається ключовим інструментом для вирішення сучасних соціальних проблем та досягнення сталого розвитку суспільства. Його мета полягає в створенні та реалізації проектів, спрямованих на поліпшення якості життя громадян, розвиток громадянського суспільства,

підтримку вразливих груп населення та створення умов для сталого соціального розвитку.

Створення та впровадження соціальних проєктів для молоді включає розробку конкретного плану дій, що містить чіткий алгоритм для підготовки тексту соціального проєкту та інструкції щодо його реалізації. Теоретичні вказівки з підготовки соціального проєкту та його подальшої реалізації включають в себе стандарти для розробки концепції проєкту, його презентації та завершення.

Існують рекомендації для розробки та втілення соціальних проєктів для молоді, які дозволяють створювати якісні ініціативи та реалізовувати їх з максимальною ефективністю.

Загалом, профілактика розлучень у молодих сім'ях може включати:

-Допомогу в вирішенні сімейних проблем та конфліктів через діагностику та корекційно-психологічну роботу.

-Роботу з парами, що розлучаються, з використанням корекційно-психологічної роботи, діагностики та тестування причин конфлікту.

-Навчання сімейного життя без конфліктів через тренінги.

Крім того, розробка спеціальних соціальних проєктів і програм може слугувати іншим ефективним шляхом профілактики.

Головна мета цих проєктів - забезпечити оптимальне виконання сім'єю своїх функцій, покращити внутрішньо-сімейні відносини та сприяти гармонійному розвитку подружжя та сімейного життя взагалі. В умовах сучасного світу подружжя все більше потребує допомоги фахівців у сфері накопичення та освоєння необхідних знань та навичок для ефективного управління взаєминами.

Соціальний проєкт «Щаслива сім'я – основа подружнього життя» розроблено з метою проведення профілактики розлучень серед молодих сімей. Концепція проєкту була розроблена відповідно до методичних рекомендацій, які надаються у даній роботі, для підготовки профілактичних соціальних проєктів для молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азарова Т. В. Технологія оцінки соціальних програм та проектів / Т. В. Азарова, Л. К. Абрамов. – Кіровоград : ІСКМ, 2007. – 100 с.
2. Антонова Л., Домбровська С. Аналіз соціальних послуг крізь призму впровадження електронного урядування. Наукові інновації та передові технології. 2023. № 6(20). URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/6832/6872>
3. Безпалько О. В. Соціальне проектування: навч. посіб. – Київ : Київськ. Ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 128 с.
4. Бородін Є. І. Визначення термінів державної молодіжної політики в законах України. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. / редкол. : С. М. Серьогін (голов.ред.) [та ін.]. Д. : Дніпропетр. регіон. ін.- т держ управл. УАДУ при Президентові України, 2003. Вип.1. С. 3 – 11.
5. Бородін Є. І. Державна молодіжна політика в Україні: механізм формування та реалізації в контексті розвитку : навчальний посібник / Є. І. Бородін. Дніпро : Грані, 2018. – 120 с.
6. Бородін Є. Ціннісні аспекти формування молодіжної політики. Сучасна українська політика. 2018. Вип. 2. С. 202– 210.
7. Горемікіна Ю. В. Класифікація підходів до оцінювання соціальних послуг. Демографія та соціальна економіка. 2015. № 1 (23). С. 79 – 89.
8. Горемікіна Ю. В. Специфіка операційної системи організації надавача соціальних послуг. European scientific journal of Economic and Financial innovation 2020. Т. 2, № 6. С. 37–45
9. Данілова А. П. Соціальний проект як засіб формування та розвитку ініціативності учнівської молоді . Інститут проблем освіти Національної академії педагогічних наук України. Київ. 2013. Вип. 17(1). С. 237-245.
10. Дубич К. В. Великобританська та американська моделі надання соціальних послуг : євро інтеграційні орієнтири трансформації системи соціальних послуг в Україні. Інвестиції : практика та досвід. 2014. № 24, грудень.

С. 161–165.

11. Іонова І. М. Проектна діяльність у роботі спеціалізованих соціальних служб . Педагогічні науки. Збірник наукових праць. 2016. Випуск LXXIV. Том 2.. 127 – 131.

12.Макарова О. В. Державні соціальні програми: теоретичні аспекти, методика розробки та оцінки / О. В. Макарова – К.: Ліра-К, 2004. – 328 с.

13.Макарова О.В. Програми соціальної підтримки: оцінка результатів та шляхи удосконалення .Демографія та соціальна економіка. 2013. № 1(19). С. 47–56.

14.Макарова О.В. Соціальні програми як інструмент подолання бідності і підвищення життєвого рівня населення / Реалізація Цілей Розвитку Тисячоліття ООН в Україні: подолання бідності та підвищення життєвого рівня населення. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. 2004. С. 21–25.

15.Міняйло О. Л. Державне реформування системи соціальних послуг. Економіка та держава. 2007. № 4. С. 67–69. 40. Молода сім'я : проблеми та умови її становлення / за ред. проф. А. Й. Капської. Київ : ДЦССМ, 2003. 184 с

16.Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти/ за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціал. дослідж. ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. – 248 с. 2.

17.Нагорна Г. О. Соціальне проектування: історія становлення та розвитку. Молодий вчений. 2016. № 5 (32). С. 451 – 454.

18. Пометун О. І. Молодь обирає дію: Соціальне проектування – новий підхід до виховання молоді. Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико зорієнтований збірник. – Київ: Департамент, 2003. – С. 327 – 333.

19.Пономаренко О. В. Інструменти управління ризиками соціальних проектів . Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. ДРІДУ НАДУ при Президентові України. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2008. – Вип. 4 (34). – С.160–166.

20.Приймак Ю. О. Критеріальна основа оцінки якості соціальних послуг в

Україні. Грані. 2017. Т. 20, № 10 (150). С. 55–60.

21.Про соціальні послуги : Закон України № 2193-IX від 14.04.2022. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 18, ст.73. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

22.Прокопенко Л. Л. Виховання та соціальний розвиток молоді як об'єкт впливу держави .Аспекти публічного управління. 2014. № 1 – 2 (3-4) січень – лютий. С. 70 – 77.

23.Скорик Т. В. Концептуальні засади підготовки соціальних працівників до надання соціальних послуг у сфері дозвілля. Соціальна робота в Україні : теорія і практика. 2014. № 1/2. С. 81–91.

24.Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів / за ред. А. Й. Капської, І. М. Пінчук, С. В. Толстоухової. Київ : УДЦССМ, 2000. 260 с.

25.Соціальна робота в Україні : навч. посіб./ І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; за заг. ред.: І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. Київ, 2003. 233 с.

26.Соціологія : терміни, поняття, персоналії : навч. словник-довідник / укл. : В. М. Піча, Ю. В. Піча, Н. М. Хома та ін. / за заг. ред. В. М. Пічі. Київ : «Каравела», Львів : «Новий Світ 2000», 2002. 480с.

27.Сучасний європейський досвід формування та реалізації молодіжної політики : навч. посіб. / Є. І. Бородін, Ю. В. Борисова, Н. М. Літвінова, І. В. Хохрякова.– Д. : Пороги, 2008 – 116 с.

28.Тарасюк Г.М. Управління проектами: навч. посібник / Г.М.Тарасюк. 3-є вид. Київ: Каравела, 2009. – 320 с.

29.Технології соціальної роботи : навч. посіб./ О. А. Агарков (керівник авт. кол.), Д. Ю. Арабаджієв, Т. В. Єрохіна, В. В. Куузьмін, І. В. Мещан, В. М. Попович. Запоріжжя : Вид. комплекс АТ «Мотор Січ», 2015. 487 с.

30.Трубавіна І. Поняття про соціально-педагогічне консультування сім'ї. Гуманістично спрямований виховний процес і становлення особистості: в 2-х кн. Київ : ІПВ, 2001. С. 202 – 209.

31. Трубавіна І. Соціальна робота з сім'єю за новим сімейним кодексом. *Соціальний захист*. 2004. № 3. С. 39 - 40.

32. Тюття Л. Т. Соціальна робота (теорія і практика): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл./ Л. Т. Тюття, І. Б. Іванова. Київ: ВМУРОЛ «Україна», 2004. 408 с.

33. Тюття Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота : теорія і практика : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. 574с.

34. Шкуро В. П. Підвищення якості реалізації соціальних проектів. *Збірник наукових праць. Психологічні науки*. Т. 2. Вип. 9. 2016. С. 265-269.

35. Яременко О. О. Соціальні дослідження як інструмент обґрунтування соціальних програм та проектів. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. № І. 2002. С 81-84.

ДОДАТКИ

Додаток А

Визначення понять «проект» та «проектування»

Автор, джерело	Визначення	Змістовна характеристика
Азарова Т. В., Абрамов Л. К. [1]	Проект це комплекс взаємопов'язаних заходів, розроблених для досягнення певних цілей протягом заданого часу при встановлених ресурсних обмеженнях	Комплекс заходів
Тарасюк Г. М. [14]	Проект - сукупність скоординованих дій із певними точками відліку та закінчення з метою досягнення певних цілей із встановленими строками, витратами та параметрами виконання	Сукупність дій
Холостова Є. І. [12]	Проектування процес розробки проекту, реалізація якого є необхідним результатом проектування	Процес
Тюптя Л. Т., Іванов І. Б. [15]	Проектування різновид усвідомленої інноваційної діяльності, процес конструювання та впровадження нововведення	Діяльність та процес
Курбатов В. І., Курбатова О.В. [7]	Проектування технологія випереджаючого відображення дійсності, засіб визначення науково обгрунтованих варіантів планового розвитку певних процесів та явищ	Технологія